

Jazyková situácia v meste Kiskörös v Maďarsku

Katarína Balleková

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava

Mestečko Malý Kereš/Kiš Kéres/Kiskörös patrí k dolnozemskej znovsídlenej oblasti (prvá zmienka o osade *Keurus* pochádza z r. 1277) medzi Dunajom a Tisou juhovýchodne od Budapešti, ktorú osídľovali od začiatku 18. stor. slovenskí kolonisti. Tí uzavreli r. 1718 zmluvu s rodinou Wattayovcov, ktorá mala opustenú dedinu vo vlastníctve ako odmenu za zásluhy v protitureckých bojoch. Noví obyvatelia prichádzali do tejto oblasti z Oravskej, Liptovskej, Turčianskej, Nitrianskej, Hontianskej, Novohradskej i Peštianskej župy.

Živobytie obyvateľstva zabezpečoval rýdzo agrárny charakter spôsobu života na močaristej pôde (hlavným prostriedkom obživy bolo pestovanie raže, zemiakov, neskôr kukurice, od druhej polovice 18. stor. sa do popredia dostáva chov dobytka, v 19. stor. bolo poľnohospodárstvo doplnené vinohradníctvom). Malokerešský chotár zahŕňal nespočetné salaše, ktoré sú dolnozemskej obdobia našich lazov či kopaníc.

Obec sa vyvíjala ako husto obývaná enkláva s obyvateľmi slovenského pôvodu (v r. 1737 bol ráz dediny väčšinou slovenský), ktorá si vytvárala v podmienkach etnickej odlúčenosti vystaňovalcov v inoetnickom nepôvodnom prostredí vlastnú formu materiálnej, duchovnej i sociálnej kultúry.

Malý Kereš bol napriek väčšinovému slovenskému obyvateľstvu pomerne skoro zasiahnutý jazykovým asimilačným procesom. Vplyv okolitého prostredia bol v komunikačnej sfére v dôsledku historického i sociálneho vývoja natoľko silný, že sa mesto (ako uvádza O. Krupa v komentári pre *Etnografický atlas Slovákov v Maďarsku*) vo všetkých štatistikách po r. 1918 uvádza ako maďarské.

Na žiadosť obyvateľstva bolo už r. 1810 zavedené vyučovanie maďarčiny a výučba slovenského jazyka bola už r. 1870 zrušená.

Pôvodné jednojazyčné obyvateľstvo so slovenským materinským jazykom, ktoré využíva slovenčinu ako výlučný komunikačný prostriedok vo svojej obci na súkromné i spoločenské ciele (mimo obce platil ako komunikačný prostriedok úradný jazyk – v 18. stor. latinčina, potom nemčina a maďarčina), sa postupným vplyvom maďarského jazyka stáva dvojjazyčným. Dominantná úloha slovenského materinského jazyka sa dostáva do úzadia, stráca sa jeho hodnota a v bilingválnom slovensko-maďarskom prostredí narastá v komunikácii jednotlivca i kolektívu význam aktívne používanej maďarčiny. V etnickom procese sa okrem dobrovoľnej jazykovej asimilácie o ďalšiu jazykovú zmenu zaslúžila organizovaná výmena obyvateľstva medzi